

DRAMATICKÉ ZLOMKY

KRÁL FRIDRICH

Truchlohra v pěti jednáních

PROSLOV

Háj. Slunce vychází. PĚVEC, vyjde s harfkou a řeč svou přiměřenými zvuky provázeje, mluví:

Pozornýma poslyšte ušima,
z dávnověkosti co harfky mé
hlásati vám budou strůny zvučné;
o bitvách, o krutém lásky želu,
5 i o skleslé síle, zašlé slávě.
Byla bitva strašná bojována
v obličejí stověžité Prahy,
na temenu širém Bílé hory;
byla bitva hrůzná, boj byl strašný,
10 Čech tam stál naproti bratru Čechu,
oba pro svého se bili krále,
potokem se valila krev s hory.
Bílá hora co Médea druhdy
byla dítek svých zbarvená krví;
15 břinkot zbraně krkonošské hory
opětovaly zevzdálí strašný,
podnes ještě v bledém lůny svitu
ohlásují hájové to čeští;
a kdy poutník v temné noci kráčí
20 po temenu širém Bílé hory,
s hrůzou patří míhati se stín
nad svým hrobem; temnou nocí zavzní
brzo „Tábor!“, časem zas „Maria!“

25 Dvěstokrát přikryla krutá zima
Bílou horu bílým příkrovem;
dvěstokrát vystalo pestré kvítí
na hlubokém bojovníků hrobě
od těch časů do dnešního dne.
(*Z daleka jest slyšeti zvonku hlas.*)

30 Vystavěli kapli na temenu
Bílé hory; hlásá zvonu hlas
tichem jitřním krajině vůkolní
ze sna probuzené, u oltáře
v oběti že kněz bude vzdávati
Bohu díky, křesťanstvo že vítěz
35 přispíváním jeho vyšlo z boje. —
(*Odhází hájem.*)

JEDNÁNÍ PRVNÍ

Hradiště. Zámecká zahrada.

SCÉNA PRVNÍ

BUDOVA. JESENSKÝ. MILÁDA. VELOŇ *přináší psaní.*

VELOŇ: Posel z Prahy zde přinesl zprávu;
odevzdav ji pravil, žeť má naspěch,
a již podkova vraníka jeho
v rychlém skoku tepe cestu k Praze.

BUDOVA (*přečta psaní*):

40 Vyvolen jsem za strážce koruny
královské, i požádán, by rychle
odebral jsem na cestu se k Praze,
nastoupiti svého ouřadu. —

Veloni, ať sedlají mi oře,
45 i ty sobě osedlej vraníka,
a pak k Praze, v den o závod s sluncem,
v noci pak o závod s bledou lúnou.

(Veloň odejde.)

Dcero má, buď s Bohem! Vy, Jesenský,
brzo synu můj, opatrujte

50 poklad v dceři mé vám svěřený!

JESENSKÝ: Buďte ujištěný, otče můj,
že můj život není mně tak milý,
jako milá dcera jest mně vaše.

MILÁDA: Ó můj otče, proč tak rychle od nás?

55 Posečkejte den dnešní a přes noc;
není jisto v noci k Praze jeti.

BUDOVA: Tys dětinská, že se o mne bojiš;
Veloň se mnou jede, máme zbraň též;
povinnost mne volá, musím včas.

60 Počítí kdo co chce, rychle počni,
čas nečeká, jako vítr letí;
povinnost buď rychle plněna;
zdlouha kdo co koná, polou koná.

BOLESLAV

Truchlohra v jednom jednání

SCÉNA PRVNÍ

*Zahrada klášterní na Hradě pražském.
(První jitro před slunce východem.)*

MILÁDA (u okna):

Dnes již? – dnes, dřív nežli slunce vyjde,
tebe znova pohřešiti mám?
Samodruhu, bratře můj! Ó strašně,
strašně tiskne hřích tvůj, Boleslave,
5 syny tvé i dcery! – Znova mám
loučiti se s tebou, bratře můj;
víc, ó víc než bratře! – Jak mi smutno! –
Právě jako tenkrát, v slavný Řím
kdy mne vedla mnoholetá pouť,
10 oplakávati kde otcův hřích
měla jsem odloučená od vlasti,
uzavřena ve zdech klášterních,
daleko tak, daleko od tebe. –
Nelze bylo mi bez tebe býti;
15 netěšila obloha mne jasná
Itálie krásné; vůně myrty
nevábila k radosti, jen k žalu.
Opuštěná co hrdlička v skalách
plakala jsem sama, sama! – sama!! –
20 Žádný nerozuměl pláči mému,
jako tvému druhdy, samodruhu!

Sami dva jen rozumíme sobě,
oba rovný, stejný tiskne žal;
vyvrženi co na ostrov pustý,
25 vkročili jsme v bezradostný svět –
bez sebe jsme sami – osaměli! –
Jak mně možno bez tebe tam býti? –
Lze-li člověku jest samotnému
přebývati v pustinách rozlehlých?
30 Šírá poušť, noc tmavá; každý strom
i lůna bledá lkají sice s ním;
však ach – nepoznají pláče jeho;
lkání druha neuleví žalu,
jaký tiskne smutné srdce jeho,
35 leč kdy jeho spolusmutný druh
porozuměv žalu jeho pláče.

[Zlomek druhý]

MILÁDA *sama (u okna)*:

Mladé jitro! – krásné jitro!
Ó ty nejsi s to, setřítí slzy chladné,
jimiž tu noc tichá porosila
40 ládné líce porozvilých růží!
Ty jen nové, vřelé slzy rodíš
ze ztmělého modra zraků mých
na mojich želem uvadlých lících!
Jako jiskry před východem slunce,
45 za horami, tam za východními,
jasné jiskry řítějí se vzhůru,
výš a výš, až v temném modru hasnou:
tak i slzy linou s tváří mých

chladněji vzdy na ustydlou ruku,
s ruky studené co jiskry chladné
v květin záhony; posléz co perly
přimrazené usnou na uchřádlém
květu srdci v hluboké korůnce! –

BRATROVRAH

ANEB VÁCLAV A BOLESLAV

JEDNÁNÍ PRVNÍ

Přísaha

Háj Svantovíta. — Skalina vzadu, pod kterou byt kněze Svantovíta, jehož socha mezi dvěma duby stojí, nad ní se spojujícími. Socha vypodobňuje jinocha ozbrojeného kopím a mečem.

Boleslav k Drahomíře: Proč vždy více a více dráždíš vášeň mou, proč bouři, která v prsou mých atd. — Kněz, — Boleslav přísahá zde bohům, že chce zavraždit bratra.

BOLESLAV: Ženo! matko! já to cítím, že ta rána,
která bratra zbaví života, mne též
zbaví míru, a že rukou tou, jenž bratra
zavraždím, i mír svůj ztroskotám; —
nelze však přec touhu udusiti.

(Boj dobrého se zlem.)

JEDNÁNÍ DRUHÉ

Boj vždy tužší, – zlé vítězí

Václav Boleslavovi vypravuje o věčnosti a Kainu, který po zabítí bratra měl krvavé znamení na čele.

Boleslav: Jest-li to zlé, proč to poroučejí sami bohové? Smrt je s životem zároveň dána, a kdyby smrt byla co zlého, nebyl by i život nic dobrého.

Václav: Žádný člověk si sám k příjemnému živobytí nedostačuje, všecky jsme jedním kolem spojeni.

Boleslav, kde víno, žádá.

JEDNÁNÍ TŘETÍ

Čin

Když se *Václav* modlí, je slyšeti harfu *Elborovu* – z daleka hřmí – dva vrahové před smrtí *Václava* popisují noc. –

První vrah: Kosti tam z umrlců při kapliče haraší, v bouři, jak by atd.

Druhý vrah: Od východu vstává měsíc, od západu černé mračno. Zdaliž není *Václav* podoběn měsíci, *Boleslav* mračnu atd.

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ

Následek

Boleslav na lůžku, – při spadnutí meče se lekne a probudí:

Když jsem ještě jako pachole byl,
nelekal jsem se ničeho a teď atd.

Táže se hradního, kolik je hodin, – pak praví:

Ó jak čas ten račím krokem jde,
což chce noc ta věčně trvati?

Mluví sám s sebou o věčnosti – chce, by vzala matka polovic té viny na sebe, jemu samému že těžká – i bohy viní, že to žádali – *strážní* si vypravujou, jaká to strašlivá noc byla – a jeden praví druhému, jak spatřil Boleslava na lůžku ze spaní mluvícího a jak strašně vyhlížel: Tak jako černá mračna nebe kryjí, a blesk zasvitne, a posléze hromové rány vůkol bázeň a leknutí působí, taktéž ze začátku jeho čelo se zamračilo, pak z jeho oka ohnivý vzhled vystřelí, a posléz zařve divokým hlasem, až vše vůkol se zatřese; nato hluboké ticho vůkol. – *Boleslav* chopí strážného za prsa a táže se ho, zdali má co na čele psáno – *Podivín* táže se Boleslava, kde má bratra, on ale hledí před sebe do země, až po zvolání: „Bratrovrahu!“ přijde k sobě – *Drahomíra* ve spaní: Cosi se mi zdálo, že jsem zavraždila matku, manžela, bratr že zavraždil bratra, a já že syna otráвила! – Oh! – to byly hrůzné sny atd. Jazyk lpí v ustech. Hle, tu číše – víno – pije, kam dřívě nalila jed. To víno chutná jako krev! – Teď je mně volno, lehko; – ukazujíc na čelo – Tu mě ještě jakás jiskra pálí, žhavá, jmenujou ji svědomí, ta nás kárá prý z našich hříchů, tresce poklesky, pošetilost – atd., odejde. *Boleslav* vstane, předstírá si své sny. – Na poli krvavém a mrtvolý posetém že leží sám živý, a zdá se mu, že ty mrtvé vstávají a za ním se hrnou, a proti němu co valný víchř se žene hrůza a blíž a blíže vždy ta hlůza, a strach nedá mu utíkat; pak jak se mu zdá, že jde vrah na něj, a on chce křičet a nemá hlasu, on chce utéci a nemůže, nohy mu klesají. – Hlas strážného – příběhne, vypravuje smrt *Drahomíry* – a že nemohl nikoho nalézt, kdo by pomohl – *Boleslav*: „Jdi, svolěj vládyky, jenž byli při večerním kvasu.“ *Strážný*: „Všickni, jeden po druhém, odjeli z hradu v hluboké noci.“ *Boleslav* (zaražen): „Jdi, hledej *Miroše!*“ – *Strážný* odejde – *Boleslav* sám: „Tedy odjeli? Děš se bratrovraha? atd. To váš trest“ atd. *Strážný* přijde – *Boleslav*: „Proč nejde *Miroš?*“ – *Strážný*: „Byl tam u těla *Václavova* a s ním všecka vaše čeled – pravil jsem, že má přijíti, a on nechtěl, volal jsem služebníky, ty pra-

čili, že vám nechťi více sloužiti.“ – *Boleslav* po chvíli: „Jsem teď kníže!“ Zdola slyšeti zpěv: „Hospodine, pomiluj ny.“ – A přes zdi je viděti požár od pochodni. *Boleslav* sám, vůkol tma mimo začervenalé světlo pochodně.

JEDNÁNÍ PÁTÉ

Boleslav chce přijmouti křest, však vzpomene si, že ta samá víra, v níž hledá ulehčení, slibuje nesmrtelnost, a toho se leká. Hledá pomoc; a kde myslí, že ji najde, tam hlouběji klesá, a praví, že se podobá na moři tonoucímu, který se i stebľa chytá. Dává volat harfeníka, který ale něco, co se na vraždu vztahuje, zpívá.

BRATŘI

Truchlohra v pěti jednáních

Hlavní idea. Všickni se tisknou, k vládě neschopní, ku vládě, jeden hubě druhého. Tak Boleslav potlačiv otce svého, dav vyklestiti Jaromíra a uvězniv Oldřicha dojde vlády; než Jaromírovým přičiněním a návodem Vršovců zraku i vlády zbaven jest. Tak Jaromír dosedne na stolec český, než návodem Vršovců Boleslavem Polským již již svrženého vysvobodí Oldřich, kteréhož nabádáním a poštíváním Vršovců samovlády chtivého Oldřicha uvězní Jaromír. Ten však zprostitv se vazby, zbaví Jaromíra zraku i vlády, vyžene ho v bídu. Tak mezi sebou se hubícím rodu Přemyslovců stojí rod Vršovců též vlády chtivý naproti, a co zatím Břetislav s vojsky stojí vítězně proti Němcům, zavraždí Vršovci Oldřicha, posléz i Jaromíra, a Břetislav potrestav zločin tento na hrdle Vršovců dojde sám jediný, netouživ po vládě, vlády jsa nejhodnější, panování nad zemí českou, an Boleslav již dříve bídný život byl dokonal. Tak vládne Nemesis, nechavši nehodné vlády, aby sami mezi sebou se pohubili, vede nejhodnějšího vlády ku vládě.

JEDNÁNÍ PRVNÍ

SCÉNA PRVNÍ

Střih na Vyšehradě.

KOCHÁN. HEROUŠ.

Kochán, vlády i msty chtivý, chladně i to nejstrašlivější rozpočítající a považující, rozněcuje syna svého, výborný jsa znatel povah lidských, k pomstě a k přičinění se k dosažení cíle svého. *Herouš*, jinoch ohnivě obrazotvornosti, láskou ku vlasti hořící, jako třtina od předsevzetí

k předsevzetí se kloní. Posléz přijde *Hovora*, co posel Oldřichův, nepřítel Kochánův, z čehož Vršovci vyrozumí, že se Oldřich jako vítěz vrací, a rozejdou se po odchodu jeho, aby rozsvívali nevůli mezi bratry, bratra na bratra štvouce.

HEROUŠ: Otče milý, zdá se, jak by rod náš
cíle svého neměl dosáhnouti,
byť i mužové se pokusili
o to, jako vy jste, otče můj.
5 K samému se přiblížíme cíli,
již již vítězíme; a hle, zmizí
vše, jak zjitra jarní prchá sen. –
Nabádáním vašim povzbuzen
sotva Jaromír dal oslepiti
10 bratra svého Boleslava v Polsku,
císař tenkrát držel u vězení
bratra druhého, Oldřicha, v Němcích;
polské kníže drželo již Prahu,
Jaromír co utečenec bloudil
15 po Čechách, svůj povzbuzuje lid
darmo proti vítěznému Polsku; –
domnívali jste se, již že padne
Přemyslovců hrdých vbrzku rod; –
a hle, osvobozen zázrakem
20 přijde Oldřich, vypudí lid polský,
na svůj stolec vstoupí Jaromír; –
v prachu leží vaše nádeje
jako dub, jež blesky roztříštily.
Opět zatím vaše nádeje
25 znovu rostla se mnou zároveň,
bez dědiče ještě český stolec; –
však tu Oldřich pojme dívku sprostou,
z uschlého, jak zdálo již se, kmenu

- nový opět vzhůru pučí prut,
 30 navzdor nám vykvěte Břetislav,
 vejde v sňatek s císařovou dcerou,
 hvězdou nejjasnější, krásnou Jitkou! –
 Jako slunce na obloze modré
 svítí jasně Přemyslovců rod,
 35 co rod náš jen v temnotách se plíží
 jako měsíc za šerého jitra.
- KOCHÁN: Neviděl jsi ještě nikdy měsíc,
 jak byl zastřel i v den jasný slunce? –
- HEROUŠ: Na jak dlouho, a když zastřel slunce,
 40 zkrvavělo, on však jako noc
 černý byl, jen celé zemi k hrůze.
- KOCHÁN: Podkuď slunce bylo, černý byl,
 když pak zašlo za zsinalé hory,
 v mokrý hrob kdy stopilo se slunce,
 45 krátký co byl jenom čas uplynul,
 stál na nebi, krásnější než ono.
 K cíli musím, byť i celá zem
 v krvavé se proměnila moře; –
 a bych zčernal jako hrůzný duch,
 50 strašlivější nade noc byl černou,
 nad sním zbělím zdobený jsa žezlem.
- HEROUŠ: Otče, otče! Když byl vyšel měsíc,
 bloudil tichý nad porostlou strání,
 nezkalená byla jeho tvář.
 55 Zdaž i nám tak bude, po skonaném
 činu?
- KOCHÁN: Snad tě hrýže svědomí,
 dříve nežli co jest proviněno?
 Či jest tobě Přemyslovců líto?
 Zapomněl jsi již tak lehce hanu,
 60 která stala našemu se rodu?

Vypravuj mi Jaromíra honbu,
 by tvá krev se rozjařila v žilách,
 abych poznal, že jsi Vršovec! –
HEROUŠ: Netřeba mne upamatovati.
 65 V nejkrásnější májový kdy sen
 obrazotvornost mne uspala
 v šepotání hájů vlastenských,
 probudila mne, co bouře noční
 70 vyvracující dubů z kmene sílu,
 myšlenka na onou strašnou honbu;
 nikdy nezapomenu víc den,
 léč až někdy zapomenu všecko,
 Jaromír kdy od nás vyzván na lov,
 hustým lesem bloudil dál a dál; –
 75 v předtušení vítězství blízkého
 radoval se rod náš mnohočetný; –
 uchopen již leží Jaromír,
 přivázán již k stovékému dubu,
 střely naše proti němu hrozí,
 80 zní luk, střela letí větrem, – chybí –
 každá střela chybí – zavzní roh –
 Pražané se hrnou na svých koních,
 vysvobozen Jaromír; – náš rod
 prozrazen, – náš záměr zmařen jest. – – –
 85 Mnohý tenkrát sklonil pod meč hlavu,
 potupa se tenkrát stala hrozná
 Vršovskému rodu, rodu mému! –
 Podnes ještě v mých krev má vře žilách,
 na ten čas kdy pomní duše má;
 90 nový plamen hoří v srdci mém,
 každý oud se vzhůru k pomstě týčí! –
 Nejslabší jen blesk by nádej

- zajískřil se k pomstě hlavou mou,
 já jej chopím, ukuji z něj meč,
 který zhladí Přemyslovců rod! –
- 95
 KOCHÁN: Pochybování tvé ustavičné
 každou nádeží snad z tvého srdce
 vytisklo již? – Nevíš, Boleslav že
 Chrabrý, za ten čas jenž stal se králem
 100 rozlehlého Polska, s vojskem velkým
 jako mračno stojí na pomezí
 země české? –
- HEROUŠ: Víím, a víím i více,
 proti němu stojí Oldřich s Čechy;
 proti němu táhne Břetislav;
 105 zvítězí-li Čechové – co pak? –
- KOCHÁN: Zvítězí-li? – Posud ještě leží
 nerozhodnutý v osudu klíně
 tento boj; a Čechové by vyšli
 vítězové z boje, není možno,
 110 tato hrstka lidu, proti vojsku,
 jež přivedl z Polska Boleslav.
- HEROUŠ: Obdrží-li pole Boleslav,
 přijde jako vítěz, vezme Prahu;
 domníváte se, že postoupí on
 115 dobrovolně stolec český vám? –
 Že dá žezlo zlaté v ruce vaše? –
 A nedá-li, zdaž jsme přišli k cíli? –
- KOCHÁN: Nech jej jen přijíti, polovic
 pak cesty naší jestiť skončeno;
 120 první jest mi pomsta, druhé žezlo. –
 Nech jej přijíti v pevný Vyšehrad,
 nechť on zleze zlatostkvělý stolec,
 s něho svrhne pravice ho má. –

Domníváš se, že lid miluje
 125 kníže jemu dané zbraně sílou? –
 Kde on padne, vystoupím pak já,
 jako lidu vysvoboditele
 nemine mne stolec – žezlo – vláda.
 Protož nepochybuj nikdy více,
 130 byť i země proti nám vyvstala.
 Nesnáze kdy rostou, roste síla;
 byť ne vždycky, jednou přec se zdaří.
 Nikdy nazpět; vždy před sebe hled,
 míš náš není cíl než český stolec.
 135 Přístup k oknu, obejmi svým zrakem
 krajinu, až kde ji hory broubí,
 a pak rci, zdaž hodná práce naší
 jestiž mzda, vládnouti nad tou zemí.
 HEROUŠ (*u okna*): Ó jak krásná jsi, ty vlasti má!
 140 K nebesům jak modré pnou se hory,
 kolem čel jim různá mlha hrá; –
 v tmavých hvozdech pernaté jak sbory
 hlásně pějí! – Temně červená
 Vltavy se vlna luhy vine
 145 rozkvětlými, tamo houštím plyne,
 slavíček kde v mutné písni lká! –
 Z zahrad stínu vystupují dvory; –
 na kopci se kostel nad ně dívá
 k nebi strmě krásnou věží svou! –
 150 Ty mé práce vzácnou budeš mzdou,
 krásná vlasti? – klenote ty drahý,
 na Europy srdci jenž spočíváš,
 mým máš býti? – Země svatosvatá,
 od přírody obepnutá pevně
 155 vrchy vysokými! – Mně snad dána?!

V klínu tvém mých otců leží prach; –
 z klínu tvého vykvětl jsem já;
 každý strom mne, každý kamen zná;
 Vltava mísila temné lkání
 160 v plesy mé, v dětinské moje hrání
 po květnatém břehu; lesů bor
 hučel v pláče mé, co dítě kdy
 bloudíval jsem po rozlehlých lukách;
 ozvěna hor tvých opětovala
 165 můj pláč i smích, se mnou v soucitu!
 A já vládcem tvým teď býti mám? –
 Vládcem tvým? – Mám nad tebe se vznéstí? –
 Jako orel nad krajinou šírou
 nad tebou vládnouti mám? – nad tebe
 170 vzplanouti s jitřní září? – Nad tebou
 vyjítí co slunce zlatostkvoucí?
 Vyvstati co Lúna nocí šerou?
 Boje tvé mám bojovati já? –
 A kdy vítěz v pevný Vyšehrad
 175 zpět se vracím, na zápraží hradu
 jak se hemží lidu valné množství,
 přivítajíc knížete milého!
 Mezi nimi kněžna milována
 očekává mne! A sláva má –

KOCHÁN (*vlože mu ruku na rameno*):

180 – jest pouhý sen, a sklesne s tebou v hrob,
 nevzejde-li brzo slunce naše
 nad zem českou.

HEROUŠ:

Vzhůru, otče, vzhůru!
 Sebevětší práci vykonám,
 stolec český mou-li bude mzdou!

- 185 Ó že krátké tak jest živobytí,
 jak bych výš a výše se vzdy nesl,
 pod žezlem až mým by šírá zem
 sklonila své věčnobytné témě! –
 Ha, co to? – Dusot to koňský v dvoře
- 190 rozléhá se tichem večerním! –
 Kdo tak pozdě ještě přijíždí? –
- KOCHÁN: Hovora to jest! – Co ten přináší? –
 S Břetislavovým on táhl vojskem!
 Jeho tvář se stkvěje radostí. –
- 195 Snad již zvítězili? – Hrom a peklo!
 To nemůže býti! –
- HEROUŠ: Měj se dobře,
 krásný sne! – Tak krátký byl jsi jen.
- KOCHÁN: Ještě nemáš žádné jistoty; –
 a nechť přijdou, ještě žiji já.
 (*HOVORA přichází.*)
- HOVORA (*rychle*): Kde jest kníže? – kde jest Jaromír?
- KOCHÁN: Co tak pozdě k knížeti vás vede,
 s jakou zprávou jdete od vojska? –
- HOVORA: Nebude vás hrubě těšiti,
 tím však více kníže, Jaromíra!
- 205 Protož zkrátka, kde jest Jaromír?
- KOCHÁN: V zahradě. Snad že již opět pláče,
 že dal oslepiti Boleslava,
 bratra svého, by dosáhl vlády.
- HOVORA (*než domluví onen, rychle odšel*).
- KOCHÁN: Tehdy zvítězili? – – zvítězili? – –
- 210 Nejsi s to, ty šedá moje hlavo,
 pochopiti, jak to může býti? – –
 Jest to ponejprv, co bez nadání
 zvítězili Oldřich, Břetislav

215 s vojskem českým? – Ó tak jistě, jistě
jsem měl vypočtěno, že tam zhynou,
a mně navzdor štěstí přálo jim.
Však co více, – jedna střela chybí,
druhá cíl zasáhne.

HEROUŠ:

Milý otče,
jak jest teď lze dosahnouti cíle?
220 Na nejvyšší stupeň nádeje
vznesla mne obrazotvornost moje,
a v tom samém, samém okamžení,
domnívám kde u cíle se býti,
zapomenu kde jestotu pro sen,
225 probudí mne naše nehoda.

KOCHÁN:

Co pomůžou tvoji nám teď snové?
Zmužilé zde srdce jen a čin
může vésti k žádanému cíli.
Ouzkostlivý jest vždy Jaromír,
230 by neztratil vládu, Oldřichem
mzdy tak drahocenné zbavený,
pro níž vlastní zrušil srdce pokoj,
oslepiti dal kdy bratra svého;
proti němu vlády chtivý Oldřich,
235 nadchnutý vybojovanou slávou,
milenec svěřeného mu vojska; – –
co jest lehčeji než rozbroje
mezi bratry roztrousiti símě.
Tehdy vzhůru, novou opět sílou
240 k žádanému cíli; teď nechť přijdou,
já jsem připravený! Vlastní sílou
má se vyhladiti jejich rod,
bratra zlostí brodit v bratra krvi.

(Slyšeti hlas trouby.)

Slyš, již jdou; – tak brzo již jsou tady?

(*U okna.*)

245 V čele vojska jede Oldřich! – Plamen
sype bystrý jeho vkolo zrak;
celé vojsko radost jeho dělí! –
Tak nebýval! – Jaká změna stala
s ním se v boji tomto? – Zamračený
250 vracoval se druhdy z každé bitvy,
zastřené co bouří tmavou čelo
jevilo vždy zatajenou zlost,
jak by říci chtěl: „Ne pro mne dobyl
vítězství jsem, jiný vládne zemi,
255 kterou jsem zastával; ovoce
práci mých já sladké neužiji!“
Dnes však radost jeví, jak by vládl
širým světem. – Tehdy znáš svou práci,
rozbroj mezi bratry heslo naše;
260 já teď pujdu proti Oldřichovi. (*Odejde.*)

HEROUŠ (*u okna*): V čele vojska jede Oldřich! – Stranou,
jak by nebral podíl na radosti
pluků zbrojných, – vojvodského otce, –
jede sám jediný Břetislav.
265 Jeho pohled jest tak opravdivý,
jeho oko tak si mírně hledí,
polou jak by litovalo zbitých,
polou těšilo se s vítězem.
Ó ten vpravdě k vládnutí jest zrozen,
270 každý zdobí trůn, na kterém sedne; –
jen ne český, ten má býti mým,
a by proti mně se spiklo nebe,
zapřísáhla celá země se
nepřátel mých, co na nebi hvězd,
275 protivníků jako písku v moři,

neustanu, dokad' krupěj krve
 barviti mi bude živé líce,
 tisknouti se ními k cíli mému.
 Hled': on patří vzhůru k Vyšehradu;
 jistě hledá oko jeho Jitku,
 krásnou Jitku; – ó tak orla oko
 netouží po slunce světlu zlatém,
 co po tobě každý zrak, ty hvězdo
 na nebi českém.

SCÉNA DRUHÁ

Zahrada na Vyšehradě.

Jaromír, bázlivý a strašliv jsa, čeho tak těžce a draze vydobyl, že opět by mohl ztratiti bratrem svým, žádné činnosti nejví, až *Kochán* k němu přijda jej víc a více proti *Oldřichovi* popouzí.

SCÉNA TŘETÍ

U brány Vyšehradské.

Lid očekává navracející se *Oldřicha* a *Břetislava*; mezi nimi *Svojin*, muž sprostý, leč lichotivý a chytrý. Lid jest více nakloněn *Oldřichovi*, žehraje na *Jaromíra*. Na přijíždějícího volá *Svojin*: „Živ buď vojevoda *Oldřich*!“

Oldřich: Vojevoda? Kdybych jím byl! (Hodí mu váček zlata.) Tu, abys mlčel a neprobudil, co ještě v mých jen prsou dřímá atd.

SCÉNA ČTVRTÁ

Síň na Vyšehradě.

Jaromír. Oldřich. Kochán. Herouš. Hovora. Berkovský a jiných pánů a vladků. Jaromír uvítá Oldřicha; Oldřich, nadchnutý hrdostí nad dosaženým vítězstvím, proukáže se listem císaře, který jej za spoluvládce nad zemí českou ustanovuje. Jaromír se zarazí a potupiv Oldřicha dá jej vsaditi do vězení.

SCÉNA PÁTÁ

Před Vyšehradem.

Herouš drží řeč na shromážděné vojsko a lid o nehodném zajetí Oldřicha; lid se spikne jej osvoboditi.

SCÉNA ŠESTÁ

Kaple na Vyšehradě.

Břetislav děkuje Bohu za obdržené vítězství a dosažení slávy i pokoje, pak se ubírá do náruči své Jitky.

SCÉNA SEDMÁ

Před vězením Oldřichovým.

Oldřich, zuřivý a vášnivý od přirozenosti, lidem vysvobozen přísahá pomstu Jaromírovi, svrhne jej se stolce a do toho samého jej uvrhne vězení. Lid provolává Oldřicha za vojevodu. Mezi lidem *Svojin*. Oldřich odchází, by se dal dosaditi na stolec vévodský.

JEDNÁNÍ DRUHÉ

SCÉNA PRVNÍ

Síň na Vyšehradě.

Oldřich sám se dosadí na trůn, nesmírnou jevě vlády chtivost; pak se sejde s *Kochánem*, který, poukazuje na Boleslava, jej nabízí, aby i on s Jaromírem jednal, jako tento nakládal s bratrem, čemuž *Oldřich*, v největším jsa vzteku, přivolí.

OLDŘICH: Tak mně milý tento zlatý vínek,
co mi zdobí vojevodské čelo,
že jej sevřená nepustí ruka,
leč až někdy sama sebe smrti
5 vstříc se podá; a to ještě slzy
zraků mroucích vřele lichotiti
lícím mojím budou ustydlým,
aby žel nevydul na ních břehy,
v něž by stékaly se potoky,
10 které ještě mrtvý prolévati
budu, že již v cizou ruku dán jest.

SCÉNA ŠESTÁ

Ve věži.

Kde mají býti oči vypálené Jaromírovi, ještě jednou žádá vyhlédnouti z okna. Řeč na okolí.

JEDNÁNÍ TŘETÍ

SCÉNA TŘETÍ

Skály.

Boleslav, otec Jaromírův a Oldřichův, bez smyslů přijde slepý se skály s rožžatou loučí. „Děti etc.

BOLESLAV: Čím jsem byl, tak daleko již jest,
že víc nevím, zdalž to jestotou,
čili snem jen přešlé bylo noci.

Boleslav jen se staví zblázněným, aby vzbudil litost nad sebou a zůstal jistý životem, také před Jaromírem, načež pachole vedoucí Jaromíra:

PACHOLE: Nech, starče, však není toho třeba,
5 tento tě neprozradí, – nepozná –
A bys i litost také vzbudil v něm,
nemá ti čeho dáti, byť i chtěl.

BOLESLAV: Slepý – slepý? – slepý? – – Ó již vím,
co slepým býti jest, – oslepeným –
10 Já jsem tím také byl, – však již dávno –;
ó jako bych viděl zraky tvé,
jak namahá se zbledlá zřenice
ještě něco chtící zhlednouti,
co v bolestích zatím žila sebou
15 trhá, krouťící umrlým okem tvým,
jak bys v smíchu svoje zvracel zraky.
Ó to strašný osud, býti slepým, –
oslepeným. – Na krok vzdáleno (*makaje okolo sebe*)
co od tebe, již není pro tebe,
20 tvůj svět tak ouzký, tak malý jest,
nepotřebuje místa víc než ty; –

a časem-li co z dálky pochopíš
uchem otevřeným, jen touhu tvou
to budí více, bys to spatřil též.

29 Ó já to znám, tak jsem bloudil i já,
etc.

(*Hrdě.*) Teď však jsem sám si stvořil jiný svět,
ten žije ve mně – kdo mi vezme zrak,
nímž na tento můj vlastní hledím svět? –

JAROMÍR: Nic než smrt!

BOLESLAV: Ha, – co díš? – a přece,

30 smrt mě zbaví toho také zraku; –
tehdy nic – nic – nic nespátřím více,
nic než tmu, a ani tuto již –?

Však co více, ona také sluch
vezme mi, zbaví mě čichu, citu,

35 ani jeden smysl nezbyde,
co by vzbudil touhu po zraku:

říše ta pustá bude noc,
až já zapadnu – a smrt atd.

SCÉNA PÁTÁ

Před lesem se sejdou dva *louci* a vypravují, že Oldřich tak často po
lesích honí, by se vyrazil, že to však nic naplat.

SCÉNA SEDMÁ

Potom *Jaromír* a *Boleslav* prosí *Oldřicha* o almužnu. On je nechá do-
vésti na Vyšehrad.

Boleslava řeč, kde ponejprv přijde na Vyšehrad a od jedné věci
k druhé jest vedený. Kde umírá, prorockým hlasem praví, že vše, co
padlého, od vlády odmrštěno bude, a jen nevinný hříchem dosáhne
žezla a skleslou pozdváhne zem.

Boleslav přišel na Vyšehrad a dozvěděl se, kde se vynachází, tak silně pohnut jest, že již dříve stářím i svou nemocí oslaben, sklesne a dokonává.

Boleslav. Ó by tento šířý závoj noci, co dalekou halí zem, setkal se v malou jenom, však tím hustší roušku, obložuje tento čin, aby zrakům mojí paměti nelzelo ho více dohlídnouti. – Pak bys viděl tento hustý závoj, černou škrvnu místo toho činu, – vše jedno – trvám.

Na otázku Jaromíra, zdali zná tu síň, v níž se vynachází, odpovídá:

BOLESLAV: Zdaliž znám tu síň, se tážeš?
40 Ó tu síň já dobře znám!
Po klenutí jasnomodrém
zlaté hvězdy v kole plynou,
jediný jejž nese sloup!
45 Kol a kolem postav krásných
velké množství na mě hledí,
přivodíc památky nové
pominulých, milých časů
dávno, dávno zašlých dnů; –
jako pachole jsem bloudil
50 touto síní, neznaje
ničehož, co z svatého
mohlo by mě místa toho
vypuditi; jinoch jarý,
s toužebností jsem patřival
55 k zlatu hvězd, jenž po klenutí
modrém plouly této síně;
tato síň patřila činy,
jež co muž jsem druhdy konal;
patřila i strašný čin,
60 pro nějž z síně vyvržen,
zbaven světla jasných hvězd,
za trest dlouho bloudil jsem
hustou, čírou, hrůznou tmou.

Ó jak často hořký pláč
 65 rozléhal se hvozdem temným,
 kdy já, slzí nemaje,
 hlasem velkým, lkáním trapným
 onen čin jsem oplakával!
 Jak jsem toužil v síň tu zpět,
 70 hledal světlo jasných hvězd; –
 darmo, – darmo; – však hle, stařec,
 usláblý tak dlouhým pláčem,
 přiblíživ se k hrobu temnu,
 uveden jsem opět v síň;
 75 jako druhdy nade mnou
 po klenutí jasnomodrém,
 jediný jež nese sloup,
 zlaté hvězdy v kole plynou; –
 a po dlouhé, strastné době
 80 nová rozkoš ňadra plní,
 a kdy myšlenka, že vina
 ještě tíží ducha mého,
 zprzniti chce blaženost,
 zní to líbě síní velkou,
 85 jak by souzvuk věčný hvězd
 hlásal v sen mne kolébaje:
 „Odpuštění! – odpuštění!“
 (*Sklesne a zdvíhaje ruce, takže jednu Jaromír
 i druhou Oldřich chopí, skoná.*)

JEDNÁNÍ ČTVRTÉ

Jitka u okna; samá; pak s Heroušem, jenž jest v zahradě.

JITKA: Zimní vítr čeří chladnou vlnu,
 studeným zjasněnou svitem Lúny.

HEROUŠ: Mně o závod s větrem studeným
barví plamen, který sem mne vodí,
5 líce, jenž by dávno byly zbledly,
kdybys ty nebyla.

— — — —

Ó by mohly červené rty moje
co dvě milujících poutníků
snížiti se k svatě své, ku krásné
10 ruce tvojí, aby odhřešily,
co provinil jazyk, bratr jejich,
proti jemnému tak uchu tvému
takou žalobou.

Potom: *Jitka s Břetislavem.*

Břetislav v zahradě.

Herouš v zahradě pod okny Oldřichovými, kde jej chce zastřeliti, odejde a zas se vrátí několikrát, než se odhodlá k vraždě, zastřeleného tmavou nocí nespattí *Oldřicha*; až jej *Kochán* pobídne, a on odchází, by *Oldřicha* zavraždil.

Oldřich (otevře okno v noci před svou smrtí). „Mračno se nese nízko při zemi, jak by oblouk nebeský spojití se chtěl s zemí a v svém klíně ji rozmačkatí. Mezi černým mračnem bílé stkví se pruhy co na přikrově, hrůzněji vyvyšujíc hloubi mračen. Všude tma, jen za řekou se míhají světýlka z chudých, však pokojných chyšek; všude pokoj, *tolik*, myriady těles nebeských se vine v oblouk u věčném pokoji a míru, v každém snad *tolik* obyvatelů co na naší zemi, a v každých prsou mír a pokoj, v mém jen srdci pokoj není žádný, mír můj ztracen, ztracen — ztracen — (jde pokojem). Jak se dutě rozléhá krok tak děsně dlouhou síní, každé hnutí leká ducha mého atd. (Přistoupí k oknu.) Vltava hučí jako píseň pohřební. (Zvonek zní.) Slyš, zvonku smutný zvuk opět zve smrtelníka k hrobu, — v tichý pokojný sen — volá jej na (zaražený) věčnost! Což kdyby mně zavzněl? Věčnost — — atd. (Zvon umlkne.) [Znenadání přiletí šíp a raní *Oldřicha*.] Postřelený sklesne, po chvíli se zdvihne, stírá si studený pot. Vezme svíčku, dovrávorá až k dveřím, chtěje volati

o pomoc, hlas však již nedostačí. U dveří sklesne, světlo zhasne, temná noc kolem. Temně Oldřich v chrapotu „Věčnost!“ vysloví a umře. Zvonek znova počne zníti. Bouře.

Opona spadne.

JEDNÁNÍ PÁTÉ

Kde v hrobce všickni tři z vévod zabiti leží, přitáhne *Břetislav* z vítězného boje.

Kde se vrah domnívá býti nejjistější, padne.

Vojevodské mrtvoly přistírají příkrovem, *Břetislav* vychází z hrobky; smutná hudba zvenku.

Po chvíli slyšeti lid: „Ať žije Břetislav, kníže české!“

Opona spadne.

POLESNÝ

Veselohra ve třech jednáních

JEDNÁNÍ PRVNÍ

*Před domem Zahořanského v lese, kolem zadního dílu domu zahrada, jest však přes ni viděti vrcholy borovic a jedlí. Při zemi v domě byt Podhajského, nahoře vpravo byt Sylvii, vlevo Lidmilin.
Večer, slunce zachází.*

VÝSTUP PRVNÍ

Z BOROVÉ *co polesný* a VÁCLAV *co myslivec převlečený odcházejí z domu, je doprovází Zahořanský, Podhajský, Lidmila.
Nazad JAN.*

ZAHOŘANSKÝ (*k šlechticovi*): Tedy sbohem, pane Dvořecký, a zůstane při tom, jak jsem slíbil. Ačkoliv dnes již měla dcera má zaslíbena býti panu Podhajskému, proto přece, abyste poznal, že i vás miluji, má to ještě na půl léta, dle žádosti vaší, odloženo býti; a kdyby pak vám se podařilo za ten čas lásku mé dcery sobě získati – (*Lidmila ohlédne se po Podhajském a vrtí hlavou, jako by chtěla říci: „Nikdy!“*) – a pan Podhajský od ní upustil – (*Podhajský dává Lidmile k srozumění, že se to nestane*) –, bude dcera má manželkou vaší.

Z BOROVÉ: I za nadějí vám děkuji, vzácný pane; a buďte ubezpečen, že mé lásce k mnohovážené slečně Lidmile nic leč neštěstí mé, kdyby pro mne snad ztracena byla, se nevyrovná. Již dávno bych vás o její ruku byl požádal; však pamětliv jsa, že ještě ani půl léta neuplynulo,

co jsem na panství pana šlechtice z Borové, a tudy co polesný i do vašeho mnohováženého sousedství přijíti štěstí měl, a že za ten čas vám možno nebylo mne dobře poznati, nedůvěřoval jsem si to učiniti; až pak zpráva, že slečna Lidmila panu Podhajskému zaslíbena, a tudíž nad mým štěstím má rozhodnuto býti, smělosti mně dodalo vás o půl léta času poshovení požádati.

Z AHOŘANSKÝ: Což vám i ode mne povoleno jest. A nyní mějte se dobře; doufám, že nás brzo zase návštěvou poctíte.

Z BOROVÉ: Mějte se dobře, vzácný pane, a buďte ujištěn, že co nejdříve vašeho milostivého povolení použiji.

Z AHOŘANSKÝ (*odchází do domu*): Sbohem tedy! (*Zajde.*)

VÝSTUP DRUHÝ

PŘEDEŠLÍ bez Z AHOŘANSKÉHO

Z BOROVÉ (*k Podhajskému*): Mějte i vy se dobře, pane Podhajský, a doufám, že jako vždy jindy dobří zůstaneme přátelé; nechtějte se na mne horšiti, že jiskra z těch samých očí, jež lásku vaši rozohnila, příčinou jest, že i mé srdce plamenem se vzňalo.

PODHAJSKÝ: Ač jste mému štěstí na nějaký čas zamezil cestu a na odpor se mu stavíte, nicméně panuj mezi námi staré přátelství. (*Podává mu ruku.*)

Z BOROVÉ: Též i vy, slečno, mně rače milostivě odpustiti, že věda se nemilovaným od vás, přece o vaši lásku se chci ucházeti; víte, že nešťastný každého stébła se chytá, doufaje, že jest s to, aby jej nad vodou udrželo.

LIDMILA: Však, pane polesný, snad víte, že ten, který se stébła chytá, větším dílem utone; nevím ale, proč bych se na vás horšila, snad že mne milujete? – To bych jistě byla první z děvčat, která by tak jednala!

Z BOROVÉ: Ó jak jste mně ulehčila, milostivá slečno; nic nezdálo se mně hroznějšího než vašim hněvem obtížena se věděti, a bych pravdu mluvil, obával jsem se toho, mysl, že jsem v očích vašich toho zasloužil. Též i velice mne těší, že pan Podhajský o mně špatněji nemyslí než prve.

PODHAJSKÝ: Proč bych já vás nenáviděl, věda, že na vašem místě též tak bych byl učinil a pro Lidmilu vše podnikl, ačkoliv, proč bych zapíral, mne mrzí, že den mého štěstí vzdálenější bude než prve; více příčiny k pohoršení slečna sama mně dává, nechťic se ani dost málo zamrzeti, že zaslíbení naše na půl léta jest odloženo.

LIDMILA: Pan Podhajský zapomněl, že nám dívkám nesluší nešťastné ještě nešťastnějšími činiti; tuším žádá, bych jen vezdy „Miluji tě, Podhajský“ v ustech měla. Ostatně ale mním povinna býti, abych v přítomnosti pana Podhajského k jeho utěšení a udobření opakovala, co již onehdy vám, pane Dvorecký, když jste mne o mé mínění žádal, jsem oznámila: že mé smýšlení o vás zcela vás uspokojiti může; ale *láska* má že náleží panu Podhajskému.

PODHAJSKÝ (*políbí slečně ruku*).

Z BOROVÉ (*stíraje si slzu s oka*): Slečno, dříve jste pravila, že nechcete nešťastného činiti nešťastnějším; ó kdybyste věděla, jak já jsem nešťastný a mnoho-li nešťastnější vašim vyřknutím!

LIDMILA: Odpusťte, jestliže jsem se provinila; úmysl můj byl dobrý, domnívala jsem se, že jako lékař nejtrpčím lékem často nejdříve předešlé zdraví navrátí, i mně takto se pošťestí; neb jak jste mne ujišťoval, jest tento lék nejtrpčí. Mějte se dobře, zůstaňte naším přítelem jako kdy jindy; na lásku ke mně však hleďte zapomenouti. (*Odejde do domu.*)

Z BOROVÉ: Mějte se dobře, slečno, však na vás a na lásku mou zapomenouti mně nelze, nikdy – nikdy!

VÝSTUP TŘETÍ

PŘEDEŠLÍ bez LIDMILY.

Z BOROVÉ: Ó pane Podhajský, kdybyste si jen představiti mohl, jakého již namáhání mne to stálo, abych na Lidmilu zapomenul, však všecka má práce jest nadarmo. Není možno mně bez ní býti, ani pomyslití nesmím, že navždy mám od ní odloučen býti. Až posud ještě láska má jen v mých byla prsou zavřena; teď není mně možno déle mlčeti, a vy, pane, který dle smýšlení světa byste snad poslední o tom věděti měl, jste první po Lidmile, který o tom ode mne jest zpraven.

PODHAJSKÝ: Představiti si mohu stav váš, i uznávám důvěrnost vaši ve mne, a snad k vašemu utěšení mohu vám říci: kdyby má neměla býti Lidmila, že vy ten první byste byl, jemuž bych jí dopřál; však jako vaše, tak i moje láska bezkonečná jest, a jak vám, tak i mně nemožno bez Lidmily býti. Ctím vás jako kdy jindy, a možno-li, též bych řekl, že má láska k vám ještě vzrostla; neb velice si vážím muže, jenž rovnou cestou kráčí, což i vy jste učinil. Neb kde jiný by potajmo byl jednal a všelikými ouskoky a nedovolenými prostředky lásku naši byl hleděl podkopati, tu vy co poctivý muž jste lásku svou zjevil; protož mějte se dobře a nebe vám přej štěstí, jehož tak velice hoden jste. (*Podá mu ruku.*)

Z BOROVÉ (*odvrácen, tiskne Podhajskému ruku*): Mějte se dobře.

PODHAJSKÝ (*odejde do domu*).